

Projekt LLABS : Celoživotné vzdelávanie pre trvalo udržateľný rozvoj

2013-1-RO1-GRU06-29574-5

Program celoživotného vzdelávania – Grundtvig – Projekty Partnerstva

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE VO VZDELÁVANÍ DOSPELÝCH

***Príklady a nápady ako zahrnúť koncept udržateľného
rozvoja do neformálneho vzdelávania dospelých***

Tento projekt je financovaný Európskou komisiou. Táto publikácia vyjadruje názory autorov textu a Komisia nie je zodpovedná za spôsob použitia v nej obsiahnutých informácií.

Obsah

1. Vzdelávanie dospelých pre udržateľný rozvoj (VDUR)	3
1.1 Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj v Taliansku	4
2. Formulár pre príklady dobrej praxe.....	9
3. Príklady a postrehy z praxe neformálneho vzdelávania dospelých pre udržateľný rozvoj	10
3.1 Česko – Brownfield Vítkovice	10
3.2 Slovensko – MONDA.....	13
3.3 Slovensko – Sokratovský inštitút.....	16
4. Taliansko	19

1. Vzdelávanie dospelých pre udržateľný rozvoj (VDUR)

(1. časť príručky spracovaná partnermi z Talianska)

Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj je prístup k učeniu, založený na myšlienkach a zásadách udržateľnosti, akými sú: ľudské práva, znižovanie chudoby, udržateľný spôsob života, mier, ochrana životného prostredia, demokracia, zdravie, biologická rôznorodosť, rozmanitosť krajiny, zmeny podnebia, rovnosť pohlaví a ochrana rôznorodosti kultúr. V týchto a ešte v mnohých ďalších rozmeroch je vzdelávanie pre udržateľný rozvoj v súlade s víziami a cieľmi UNESCO.

Vzdelávanie dospelých pre udržateľný rozvoj (VDUR) si kladie za cieľ pomôcť ľuďom rozvinúť si postoje, zručnosti a znalosti potrebné pre ich súčasný, ale aj budúci život. Poslaním vzdelávania dospelých pre udržateľný rozvoj je dať každému človeku príležitosť mať úžitok z kvalitného vzdelania, naučiť sa poznávať hodnoty a osvojiť si vzorce správania pre udržateľnú budúcnosť a pozitívne spoločenské zmeny. VDUR je pre každého, v každom okamihu jeho dospelého života. Je to prístup, ktorý zahŕňa všetky oblasti a osoby, ktoré ovplyvňuje, vrátane mediálnych agentúr, ktoré ovplyvňujú verejnú mienku o povahe "udržateľnosti rozvoja".

VDUR spája 3 piliere udržateľného rozvoja - spoločnosť, životné prostredie a hospodárstvo. Tým, že VDUR v sebe zahŕňa tieto prvky do holistického chápania obsahu vzdelávania, umožňuje všetkým jednotlivcom plne rozvinúť svoje vedomosti, perspektívy, hodnoty a zručnosti, nevyhnutné pre kvalitný život.

Ochrana životného prostredia - vzdelávanie pre udržateľný rozvoj rozvíja schopnosť využiť prostredie ako "výrazný prvok" územia či krajiny tak, aby bola zaistená ochrana prírodných zdrojov a obnova prírodného dedičstva. VDUR je prístup k vzdelávaniu dospelých, ktorý začleňuje do vzdelávania starostlivosť o životné prostredie, väčšinou nepriamo, neformálnym spôsobom a prirodzene.

Hospodárstvo - vzdelávanie pre ekonomickú udržateľnosť rozvíja schopnosť vyrábať a uchovávať pre územie alebo krajinu čo najviac pridanej hodnoty tým, že sa kombinujú zdroje pre zvýšenie dosahu výrobkov a miestnych služieb.

Spoločnosť - vzdelávanie pre sociálnu udržateľnosť rozvíja schopnosť jedincov konať účinne a spoločne na rôznych inštitucionálnych úrovniach.

VDUR je výzva pre celoživotné vzdelávanie, na základe holistického prístupu vyzýva, aby sme reflektovali prepojenia všetkých oblastí a nabáda, aby sa ciele VDUR zahrnuli nielen do formálneho vzdelávania, ale aj neformálneho a informálneho vzdelávania. Toto vzdelávanie by malo byť prístupné všetkým občanom. Dotýka sa všetkých stránok života a pamätá aj na budúce generácie. Udržateľný rozvoj bol v roku 1987 definovaný v správe komisárky Bruntlandovej z OSN takto : „ Naša spoločná budúcnosť vyžaduje rozvoj, ktorý naplňa potreby súčasnosti bez obmedzenia potrieb budúcich generácií. V správe je tiež spracovaná téma udržateľného rozvoja s dôrazom na previazanosť troch dôležitých oblastí - životného prostredia, spoločnosti a hospodárstva.

Pojekt LLABS prispieva k prvej z vyššie uvedených oblastí - vzdelávanie dospelých môže byť významne vylepšené začlenením niektorých prvkov, ako je ochrana životného prostredia a udržateľný rozvoj. Partneri sa zhodli na tom, že môže byť veľmi užitočné, keď tento materiál bude otvorenou publikáciou, ktorá vyžaduje aby bola doplňovaná o ďalšie konkrétne príklady hodné nasledovania. Tie budú k dispozícii všetkým učiteľom, trénerom, lektorom a ďalším osobám, ktoré sa venujú vzdelávacím aktivitám pre dospelých a zaujímajú sa o nové prístupy s prvkami ochrany životného prostredia a udržateľného rozvoja.

1.1 Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj v Taliansku.

V decembri 2002 prijalo Valné zhromaždenie OSN rezolúciu č.57/254, aby určilo, že Desaťročie vzdelávania bude v rámci Spojených národov zamerané práve na vzdelávanie pre udržateľný rozvoj (2005-2014). UNESCO bolo poverené úlohou stať sa kľúčovým koordinátorom aktivít pre Desaťročie. Hlavným cieľom Desaťročia vzdelávania pre udržateľný rozvoj bolo začlenenie zásad, hodnôt a praxe udržateľného rozvoja do všetkých oblastí vzdelávania a učenia.

Ciele Desaťročia obsahovali 4 kľúčové oblasti:

1. uľahčiť vytváranie siete spolupráce medzi jednotlivými účastníkmi VDUR;
2. podporovať vyššiu kvalitu výučby a učenia;
3. podporiť krajiny pri dosahovaní rozvojových cieľov Desaťročia prostredníctvom VDUR;
4. poskytnúť krajinám nové príležitosti a nástroje k začleneniu prvkov udržateľného rozvoja do reforiem vzdelávacích systémov.

Stratégia UNECE vo vzdelávaní pre udržateľný rozvoj (Vilnius 17.-18. marca 2005) je výsledkom dlhého a komplexného procesu skúmania, ktorý zmenil environmentálne vzdelávanie tým, že ho transformoval do podoby, v ktorom môže slúžiť ako podklad pre vzdelávanie pre udržateľný rozvoj a posilnil jeho význam pre dobrú správu vecí verejných a rozhodovacích procesov o spoločných hodnotách, ako sú solidarita, rovnosť a vzájomný rešpekt. Stratégia sa stala ústredným prvkom udržateľného rozvoja tak, aby sa „uspokojovanie súčasných potrieb nedialo na úkor obmedzovania potrieb budúcich generácií“ (Správa Brundtlandovej, 1987). Taliansko bol jednou z prvých európskych krajín, ktoré spracovali začlenenie tém VDUR do školského vyučovania - obežník 149/1996 (La Ferla) ministerstva vzdelávania, obsahoval návrh, aby vzdelávanie dospelých premostovalo prírodu a kultúru, "aby umožnilo každému jedincovi prispieť k udržateľnému rozvoju prostredníctvom vzdelávania "(objektívna pravda).

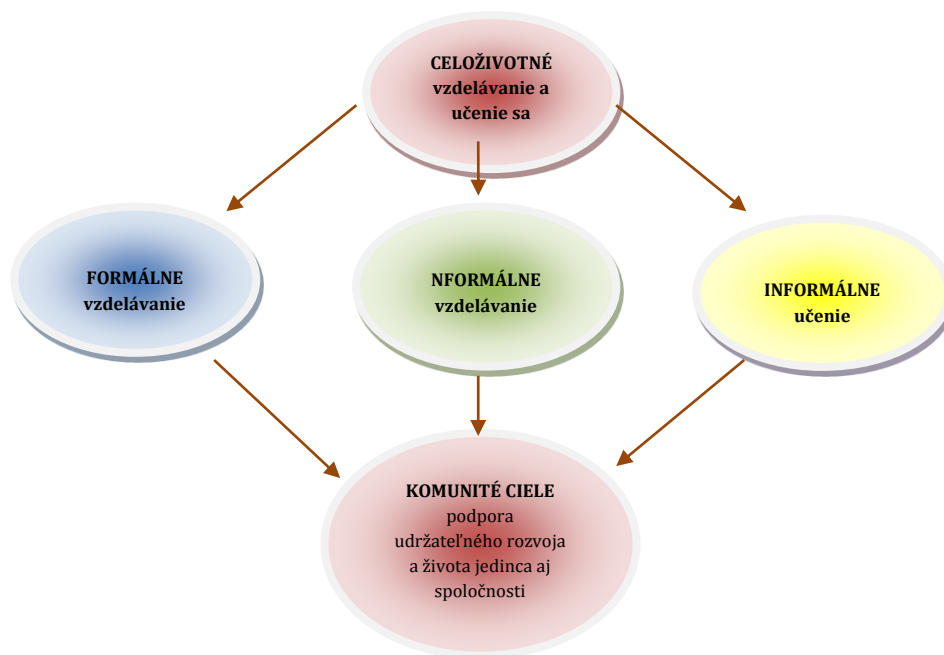
Nasledujúce zásady Charty z Fiuggi 1997 (dokument podpísaný ministrom vzdelávania ministrom životného prostredia) spresňujú charakteristiky environmentálneho vzdelávania pre udržateľný rozvoj a povedomie o ňom. Týmto spôsobom bol zavedený do školského systému "Sprievodca pre environmentálne vzdelávanie udržateľný rozvoj" <http://www.slideshare.net/Ciube/lineeguidaeeass2010?related=1>, realizovaný ministerstvom životného prostredia v spolupráci s ministerstvom vzdelávania, univerzitami a výskumom. Sprievodca bol zaslaný do všetkých škôl a jeho cieľom bolo podporiť environmentálne vzdelávanie medzi mládežou. Projekt je súčasťou novej vzdelávacej oblasti "Občianstvo a ústava." Koncept udržateľného rozvoja sa odvoláva na hospodársky rast, ako odpoveď na potreby úspešného vývoja našej spoločnosti v krátko-, stredno- i dlhodobej perspektíve, najmä kvôli názoru, že rozvoj musí spĺňať všetky požiadavky súčasnosti bez ohrozenia vyhliadok rastu pre budúce generácie.

VTUR je teda otvorené všetkým bez ohľadu na vek, je súčasťou celoživotného vzdelávania, ktorý zahŕňa všetky možné oblasti vzdelávania, či už formálneho, neformálneho alebo informálneho. Podľa OSN môžeme rozlíšiť rôzne druhy vzdelávania:

Formálne vzdelávanie: uplatňuje sa vo vzdelávacích inštitúciách a tréningových inštitúciách a je ukončené diplomom a uznateľnou kvalifikáciou; prestupuje celým vzdelávacím systémom od základných škôl po univerzity a zahŕňa veľkú škálu vzdelávacích programov a špeciálnych agentúr pre technickým a odborný výcvik.

Neformálne vzdelávanie: odohráva sa obyčajne mimo základný vzdelávací systém, často paralelne k týmto štruktúram, nie je ukončené oficiálne uznávaným certifikátom. Neformálne vzdelávanie môže byť vyžadované v práci alebo v priebehu činností organizácií alebo občianskej spoločnosti (skupiny mládeže, odbory, aj politické strany). Tieto kurzy môžu byť využiteľné aj vo formálnom systéme.

Informálne učenie sa a vzdelávanie: sprevádza prirodzený život, kedy sa dozvedáme nové veci, utvrdzujeme si postoje. Nie je zámerné a nemôže byť uznané ako celoživotné vzdelávanie.

Čo znamená "Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj"?

Procesy VDUR zdôrazňujú požiadavku podnecovať a udržiavať holistický, Integrovaný a interdisciplinárny prístup k rozvoju znalostí, zručností, ktoré sú potrebné pre udržateľnú budúcnosť, zmeny v hodnotách, aj v správaní a životnom štýle. Vyžaduje to však zmenu zamerania vzdelávacích systémov, politik a praxe, aby sa mohol naučiť každý, či mladý alebo starý rozhodovať sa a konať kultúrne primeraným a lokálne významným spôsobom. V popredí záujmu stoja problémy, ktoré ohrozujú našu spoločnú budúcnosť.

Podľa UNESCO znamená VDUR naučiť sa:

- ✚ rešpektovať a oceňovať úspechy dosiahnuté v minulosti;
- ✚ oceňovať zázraky prírody, kultúr a národov a celej planéty;
- ✚ žiť vo svete, kde majú všetci ľudia dostatok jedla pre zdravý a produktívny život;
- ✚ vyhodnocovať, starať sa o uchovávať stav našej planéty;
- ✚ tvoriť lepší a bezpečnejší svet a mať z neho radosť;
- ✚ byť ochraňujúcimi občanmi, vykonávať svoje úlohy a uplatniť svoje práva a zodpovednosti na miestnej, národnej a globálnej úrovni.

Toto je nová vízia vo vzdelávaní, vízia, ktorá pomáha ľuďom akéhokoľvek veku lepšie rozumieť svetu, v ktorom žijú, vízia, ktorá oslovuje komplexnosťou a vzájomnou prepojenosťou problémov - ako je chudoba,

nadbytočná spotreba, zhoršovanie životného prostredia, rozpad miest, rast populácie, zdravie, konflikty a porušovanie ľudských prav -, teda problémov ohrozujúcim našu budúcnosť

Ciele VDUR majú tieto charakteristiky:

- sú medziodborové a holistické: vzdelávanie pre udržateľný rozvoj by malo byť zaradené do celého kurikula, nie ako osobitný školský predmet;
- riadenie hodnôt: je dôležité uvážiť, o akých normách aj zdieľaných hodnotách pre udržateľný rozvoj by sa malo diskutovať, ale ich aj preskúmať, testovať a aplikovať;
- kritické myslenie a riešenie problémov: vedie k dôvere v riešenie dilem a problémov udržateľného rozvoja;
- viac metód: umenie, dráma, debaty, skúsenosti, využiť rôzne prístupy k vzdelávaniu, ktoré prinášajú nové modely učenia. Výučba, ktorá je zameraná na odovzdávanie znalostí by mala byť zameraná na prístupy, v ktorých učitelia a účastníci kurzov spolupracujú pri získavaní poznatkov, hrajú rolu - utvárajú tým vhodné prostredie pre učenie sa aj vo svojich vzdelávacích inštitúciách;
- rozhodovanie viacerými účastníkmi: vzdelávajúce sa osoby sa podieľajú na rozhodovaní spôsobom, ktorý je aj cieľom učenia, zapoja do rozhodovania všetky zúčastnené osoby;
- uplatniteľnosť: získané skúsenosti zo vzdelávania sú postupne začleňované do osobného a pracovného života;
- miestne dôležité: používanie jazyka, ktorý účastníci kurzu najčastejšie používajú. Koncepty trvalo udržateľného rozvoja musia byť vyjadrené v rôznych jazykoch a kultúrach, lebo každý jazyk má svoje spôsoby pre vyjadrenie nových konceptov.

Kľúčové prvky vzdelávania pre udržateľný rozvoj

Zatiaľ čo panuje všeobecná zhoda o zásadách udržateľnosti a podporných konceptoch, je zrejmé, že neexistujú univerzálne modely vzdelávania pre udržateľný rozvoj. Každá krajina si musí definovať priority udržateľnosti a vzdelávacie priority. Ciele, dôrazy a procesy musia byť určené lokálne, aby zodpovedali miestnym environmentálnym, spoločenským a hospodárskym podmienkam a to spôsobom, primeraným danej kultúre. Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj je rovnako dôležité pre vyspelé, aj pre rozvíjajúce sa krajiny. VTUR má typické črty, ale môže byť uplatnené v mnohých formách primeraných kultúre.

Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj:

- Je založené na zásadách a hodnotách, podčiarkujúcich význam udržateľného rozvoja;
- Venuje sa rovnako všetkým trom oblastiam udržateľného rozvoja - životnému prostrediu, spoločnosti aj hospodárstvu;
- podporuje celoživotné vzdelávanie;
- je miestne dôležité a kultúrne primerané;

- je založené na miestnych potrebách a často má medzinárodné dopady na dôsledky;
- zahŕňa formálne, neformálne a informálne vzdelávanie a učenie;
- zodpovedá svojou formou meniacej sa a rozvíjajúcej sa povahe udržateľnosti;
- oslovuje ľudí svojim obsahom a berie do úvahy kontext, globálne záležitosti a miestne priority; posilňuje občianske spôsobilosti pre rozhodovanie na komunitnej úrovni;
- zahŕňa toleranciu, starostlivosť o životné prostredie, prispôsobivú pracovnú silu a kvalitu života;
- je medziodborové, žiadny odbor nemôže považovať VDUR za "svoj" – naopak, všetky odbory k VDUR prispievajú;
- využíva pestrú paletu pedagogických techník, podporujúcich participatívne učenie s vysokou úroveň schopnosti uvažovať.

Tieto kľúčové prvky VDUR môžu byť využívané na desiatky spôsobov tak, aby výsledný vzdelávací program, odrážal jedinečné environmentálne, spoločenské a hospodárske podmienky v každej lokalite. VDUR navyše zvyšuje občiansku schopnosť tým, že zlepšuje kvalitu pracovnej sily, spoločenskú toleranciu, starostlivosť o životné prostredie, zapájanie osoby do rozhodovania na komunitnej úrovni a zvyšuje tak kvalitu života. Zvyšovanie občianskej spôsobilosti v týchto oblastiach by malo byť prepojené s formálnym a neformálnym aj informálnym vzdelávaním.

2. Formulár pre príklady dobrej praxe

(formulár autorsky spracovali partneri z Českej Reubliky)

1	Opíšte cieľovú skupinu dospelých, pre ktorých je tento konkrétny kurz alebo vzdelávanie určené.
2	Opíšte tému tohoto príkladu
3	Vyjadrite svoje názory na spôsoby prezentácie týchto tém (miesto témy v prírode, vzťahy s ďalšími zaujímavými skutočnosťami, vplyv na životné prostredie, vzťahy k ľuďom, k histórii, nové využitie starých vecí, atď.
4	Ako vy sami aktivizujete účastníkov vašich kurzov? Uveďte príklady.
5	Kto má úžitok z tejto témy alebo nového usporiadania vecí, nových vzťahov atď.?
6	Čo je na tomto prístupe zaujímavé?
7	Čo je na vašich kurzoch inovatívne?
8	Existuje niečo, čo musí byť podané tradičným spôsobom ako v škole?
9	Ktoré z inovatívnych nástrojov boli použité (hry, kvízy, skupinové diskusie, hranie rolí, šport a pohyb, exkurzie, pátranie v prírode, hľadanie na internete, krátke videá alebo filmy, kombinácie predošlých možností, iné prístupy...)
10	Aké vlastnosti účastníkov vzdelávania najviac využívate? Ako? Prečo?
11	Uveďte ďalšie zaujímavé poznámky alebo skúsenosti, ktoré ste vo svojich vzdelávacích kurzoch zažili.

3. Príklady a postrehy hodné následovania s uplatnením prvkov udržateľného rozvoja v neformálnom vzdelávaní dospelých

(Príklady dobrej praxe partnerov z Českej Republiky uverejňujeme v pôvodnej podobe)

3.1 Česko – Brownfield Vítkovice

1	Popíšte cílovou skupinu dospelých, ktoré je tento konkrétny kurz alebo vzdelávanie určen.
	Dospelé ženy bez vekového obmedzenia
2	Popíšte téma tohto príkladu
	Historie a nové využití brownfieldů – území zatížené předchozí průmyslovou výrobou a jejími zplodinami (tato znalost je součástí udržitelného rozvoje)
3	Vyjádřete své názory na způsoby prezentace těchto témat (místo tématu v přírodě, vztahy s dalšími zajímavými skutečnostmi, vliv na životní prostředí, vztahy k lidem, historie tématu, nové využití starých věcí, atd.
	Často jsou ženy účastnicemi různých kurzů nebo rekvalifikací, jejichž součástí je téma udržitelného rozvoje nebo ochrana životního prostředí. Kompetence v těchto tématech jsou dnes považovány za důležitou součást aktuální gramotnosti všech lidí, ne pouze odborníků nebo specialistů v těchto oblastech. Pokud je přístup k těmto tématům zpracován co nejzajímavěji, nebudou se ženy obávat témat, jež mohou považovat jako poněkud vzdálená a odtahitá od nich samotných. Základní metodou je exkurze do oblasti bývalého průmyslového podniku – nyní tzv. brownfield, tedy oblast s průmyslovou zátěží, přeměněná na muzeum pod širým nebem. Ženy dostanou před vlastním vzděláváním několik tipů na vlastní hledání na internetu o muzeu a tím mají možnost se o něm předem dozvědět více. Navíc, zejména starší ženy žily v době, kdy zmíněná průmyslová výroba byla nejdůležitějším odvětvím pro možnost práce. Vzpomínají si dobře na nedávnou historii průmyslových podniků ve městě. Lektor, který organizuje a vede kurzy, počítá se všemi těmito prvky a musí nejprve zjistit vstupní znalosti účastnic o tématu. Ještě před exkurzí organizuje a moderuje diskusi se skupinou žen. Klade otázky o dějinách průmyslu ve městě, o historii oceláren s vysokými pecemi a ptá se na názory na přednosti a zápory průmyslu, na vztahy průmysl – kvalita životního prostředí a přírody, na úpadek průmyslu a jeho dopad na obyvatele města a na přírodu. V první fázi ženy přispívají vzpomínkami svých předků, vzpomínkami na to, jak fungovala ocelárna v minulých časech v průmyslovém městě. Ony mají totiž svůj vztah k nynějšímu prostoru s průmyslovou zátěží. Závěrem diskuze je mapování minulosti – času největšího rozmachu a slávy tohoto místa. Druhá část kurzu začíná exkurzí prostorem brownfieldu. Ženy získávají mnoho zajímavých a důležitých informací od lektora – průvodce a z panelů, jež jsou umístěny na všech důležitých místech muzea a popisujících součásti, budovy, stroje a vybavení továrny společně s vysvětlením jejich účelu.

	Po exkurzi, v třetí části kurzu se ženy shromáždí ve výukových prostorách a vyplňují dotazník formou vícečetného výběru, předem připravený lektorem. Otázky se týkají různých prvků, zmíněných v předešlých částech kurzu. Ve výukové místnosti shlédnou ženy i krátký film o různých typech brownfieldů, o plánech, jak využít brownfield pro různé účely, jak vyvinou inovativní strategie pro včlenění rekultivovaných brownfieldů do každodenního života obyvatel dotčených měst nebo vesnic a jak žít s brownfieldy v sousedství bez nebezpečí pro zdraví lidí. Krátce shrnuto, jak může být brownfield začleněn do udržitelného rozvoje města, vesnice nebo regionu. Ve čtvrté, poslední části kurzu, jdou ženy na procházku celým areálem a učí se o vztazích mezi všemi výrobními postupy výroby oceli – to je na tomto brownfieldu jedinečné. Ale tato jedinečnost je minulostí a bylo by žádoucí nalézt další, novou jedinečnost. A opět – ženy využijí své fantazie a tvořivosti na přemýšlení, jak mohou být využity některé části muzea pro nové kulturní, vzdělávací a sportovní aktivity. Některé začínají vyjadřovat své pocity v rukodělných výrobcích, jež samy zhotovují – malby, patchwork, výrobky z korálků, z roliček tenkého papíru, keramické výrobky, náušnice z tenkého drátku a s malými kamínky, atd. Na závěr ženy vyhodnotí kurz a navrhnou nová témata z oblasti “Udržitelný rozvoj”, o něž mají zájem po tomto kurzu.
4	Jak vy sami aktivizujete účastníky vašich kurzů? Uveďte příklady. Účastnice strávily několik hodin přímo na místech, která byla tématem kurzů nebo lekcí. V tomto případě je to exkurze do brownfieldu – oblasti blízko centra bývalého průmyslového města, kde stály doly, vysoké pece, ocelárny a strojírenský podnik. Oblast je dnes chráněna jako průmyslové dědictví UNESCO a slouží jako vzdělávací a kulturní komplex pro širokou veřejnost včetně studentů.
5	Kdo má užitek z tohoto tématu nebo nového uspořádání věcí, nových vztahů atd.? Dospělé ženy podniky a organizace, rodinní příslušníci, město...
6	Co je na tomto přístupu zajímavého? Cílová skupina – dospělé ženy – se neobává témat kurzu; ženy jsou většinou z oblastí, kde byly dříve zaměstnány. Přiměřená kombinace několika metod podporuje otevřenost žen pro získání nových znalostí, pro zaujatost učením a pro aktivní objevování nových informací. Považují témata “Udržitelný rozvoj” a “Ochrana životního prostředí” za něco, čemu rozumějí, co je uchopitelné, co mohou ovlivnit, co se jim líbí, a co mohou přenést do svých dětí, vnoučat a do dětí svých přátel. Velmi často aktivně přispívají ke kurzu, který je veden takovýmto způsobem, svými zkušenostmi, jak chránit životní prostředí, protože mnoho z nich pěstuje na svých zahrádkách květiny, kupuje zdravé výrobky od zemědělců, a proto zná určité zásady ochrany přírody ze svého vlastního života. Ženy se pokoušejí je přenést do ochrany životního prostředí, poškozeného průmyslem, a rozvinout další oblasti, zasažené průmyslovou činností. Co se týká brownfieldů, učí se rozlišovat mezi brownfieldem jako územím, zasaženým průmyslovou činností, a ostatními místy poškozenými stavebními činnostmi, úpadkem měst, p místy opuštěnými jejich bývalými obyvateli, místy znečištěnými lidskou činností (sklárny blízko chat, na okraji vesnic a měst, nepovolené sklárny v lesích, atd.). Učí se rovněž různým přístupům k takovým místům. Ženám se líbí přísně neformální a informální způsob učení a rychle jsou aktivnější. Vlastně to byla spíše řízená diskuze a soubor oblíbených nástrojů než vzdělávání. Právě tento přístup přinesl nejtrvalejší výsledky.

7	Co je na vašich kurzech inovativního? Dospělé ženy, jež žijí v bývalém průmyslovém městě, kde se nalézá brownfield – téma kurzu, si k němu budují lepší vztah – začleňují toto území do svého každodenního života a vzpomínek. Berou ho mnohem osobněji a toto je velmi podstatný důsledek inovativního přístupu k tomuto tématu. Tím se jejich přístup stává také “udržitelný”.
8	Existuje něco, co musí být podáno tradičním způsobem jako ve škole? Nic. Čím The blíže k realitě a neformálnímu vzdělávání, tím lépe. Vše, co je vnímáno, informální, tedy přirozeně a co je podporováno vhodnou výukovou metodou, zůstává hluboko v paměti učící se osoby a navíc tam zůstává na dlouho.
9	Které z inovativních nástrojů byly použity (hry, kvízy, skupinové diskuze, hry rolí, sport a pohyb, exkurze, pátrání v přírodě, hledání na internetu, krátká videa nebo filmy, kombinace předešlých možností, jiné přístupy...) Kombinace exkurzí, skupinových diskuzí, dotazníků, sportu – pohyb, filmů, objevujících her, hledání na internetu, činností ve volném čase.
10	Jaké vlastnosti účastníků vzdělávání nejvíce využíváte? Jak? Proč? Zvědavost – ženy jsou zvědavé a vždy připravené zmírnit tajemné nebo neznámé věci. V kurzu jsou nabádány ke sběru nových informací na internetu, aby je srovnaly se vzpomínkami starších lidí, aby našly vztahy mezi nimi a současností a dalšími zajímavými věcmi a vztahy. Tvořivost a fantazie – ženy zkoušejí nalézt nová řešení pro brownfieldy, většinou pro veřejné účely, pro občany, pro volnočasové činnosti, pro další využití občanů, rodin, pro kulturní a sportovní aktivity, atd. Čistotnost – hodně žen nenávidí neuklizená, špinavá a zanedbaná místa a území: staré, nepoužívané a polámané předměty jako domy, továrny, manufaktury, obchody, atd. Komunikační dovednosti – ženy často diskutují a dělají to většinou se zápallem. Snaží se přesvědčit ostatní, že našly nové věci, nové informace, nové využití něčeho... Pocit zodpovědnosti – ženy tíhnou k tomu, že věci organizují velmi pečlivě a dělají to velmi zodpovědně. Starají se tedy o hodně podrobností, které mohou přispět k úspěchu jejich činností. Považují téma za své “vlastní.”
11	Uveďte nějaké další zajímavé poznámky nebo zkušenosti, které ve svých vzdělávacích kurzech zažili. Kurz probíhá na veřejně přístupném místě – skanzenu. Ostatní lidé jsou oslovováni ženami – účastnicemi kurzu, jež se jich ptají na jejich zkušenosti a pocity. Ve skutečnosti je to malý “soukromý” průzkum. Každá žena sbírá nejzajímavější odpovědi a poznámky a prezentuje je během závěrečné diskuze a vyhodnocení kurzu.

3.2 Slovensko – MONDA

1	Opíšte cieľovú skupinu dospelých, pre ktorých je tento konkrétny kurz alebo vzdelávanie určené.
	Cieľovou skupinou tohto vzdelávacieho zdroja je širšia verejnosť na celom svete. Ciele na tých, ktorí sa z akéhokoľvek dôvodu zaujímajú o globálne súvislosti, v ktorých žijú. Portál je preložený a adaptovaný do 10 jazykov vrátane esperanta. Pripravený je však aj na ďalšie preklady – prekladací systém ho umožňuje preložiť do všetkých jazykov, vrátane menej využívaných písomných systémov. Všetky témy sú adaptované na národné podmienky tak, aby mohli cieľové skupiny z rôznych krajín zažívať vlastnú perspektívu situácie a možných reakcií na ňu.
2	Opíšte tému tohoto príkladu
	Mnohojazyčný voľne dostupný e-learningový portál Monda.eu sa zaoberá 11 globálnymi témami, ako sú ľudské práva, občianska spoločnosť, globalizácia, chudoba či rodová rovnosť. Jeho cieľom je užívateľom umožniť pochopiť globálne súvislosti a prepojenia, ktoré ovplyvňujú svet, aké vzťahy mu vládnu. No zároveň im umožňuje získať kompetencie na tento stav reagovať. Vieme, aká je naša rola v globalizačných procesoch a ako by sme sa k nej mali postaviť? Vieme ako reagovať na porušovanie ľudských práv? Vieme ako sa stať aktívnou súčasťou občianskej spoločnosti? Portál Monda.eu sa snaží na tieto otázky prinášať odpovede. Vďaka tomu majú jeho užívatelia možnosť porozumieť globálnym súvislostiam a identifikovať možné postupy ako na ne reagovať. A tým svojou troškou podporiť udržateľný rozvoj a spoločenskú rovnosť pre všetkých.
3	Vyjadrite svoje názory na spôsoby prezentácie týchto tém (miesto témy v prírode, vzťahy s ďalšími zaujímavými skutočnosťami, vplyv na životné prostredie, vzťahy k ľuďom, k histórii, nové využitie starých vecí, atď.
	E-learningový portál Monda.eu stojí na samovzdelávaní jeho užívateľov. Stojí na ich vlastnej ochote a odhodlaní stráviť nejaký čas zahĺbení v jeho moduloch. Každá z vybraných 11 tém sa zaoberá určitým aspektom udržateľného rozvoja. V prvom kole sa portál zameriava na globalizáciu, ako na všeobjímajúcu perspektívu vysvetľujúcu ako svet funguje. Následne prechádza rôznymi jej aspektmi, od ľudských práv, cez kritické myslenie, po klimatickú zmenu a životné prostredie. Cieľom portálu Monda.eu je návštevníkov uviesť do neraz kontroverzných a komplexných tém, obvykle pokrývaných povrchno, zjednodušene, s množstvom stereotypov či predsudkov, bez schopnosti informátorov (a informovaných) kriticky analyzovať či rozoznávať príčiny od dôsledkov a naopak. Portál návštevníkom z Európskej únie aj mimo nej umožňuje pozrieť sa na viaceré globálne témy interaktívnym a kreatívnym spôsobom. Užívatelia by pri jeho používaní mali reflektovať na vlastné hodnoty, stereotypy a postoje, zmeniť vlastné zaužívané pohľady na vec a pokúsiť sa kriticky myslieť.

4	Ako vy sami aktivizujete účastníkov vašich kurzov? Uvedte príklady.
	Samovzdelávací e-learningový charakter tohto vzdelávacieho zdroja stanovuje určité obmedzenia priameho zapojenia užívateľov. Užívateľia môžu priamo kontaktovať ďalších jeho návštevníkov prostredníctvom diskusného fóra, Facebooku alebo pomocou súkromných správ. Okrem toho má stránka vo viacerých krajinách svojich ambasádorov, ktorí ju využívajú pri svojich aktivitách. Napríklad na Slovensku našla využitie pri príprave rozvojových dobrovoľníkov, ktorí sa pripravujú vycestovať do krajín globálneho Juhu – do tzv. rozvojových krajín – alebo pri vzdelávaní žurnalistov, ktorí sa zaoberajú medzinárodnými vzťahmi.
5	Kto má úžitok z tejto témy alebo nového usporiadania vecí, nových vzťahov atď.?
	Portál prináša benefity na rôznych úrovniach. Vo všeobecnej rovine by chcel pozitívne prispieť k blahu globálnej spoločnosti ako celku. Ale aby mohol dosiahnuť tento ambiciózny plán, potrebuje zapojiť jednotlivcov, ktorí by dokázali „zmeniť svet“ prostredníctvom zmeny ich postojov a správania na osobnej úrovni. Rozhodnú sa zmeniť ich spotrebiteľské správanie v súvislosti s odevom vyrábaným za nedôstojných pracovných podmienok? Zapoja sa do reakcie na porušovanie ľudských práv v ich bezprostrednom okolí? Založia občianske združenie, aby spoločne s inými bojovali proti výrubu stromov za ich bytovkou? Všetko toto dokáže prispieť k širšej paradigme udržateľného rozvoja, ale tiež prispeje k zvýšeniu kvality ich života na osobnej a komunitnej úrovni.
6	Čo je na tomto prístupe zaujímavé?
	Odhodlanie dospelých učiacich využívať tento dostupný vzdelávací nástroj aj napriek tomu, že témy, ktorými sa zaoberá, nie celkom zapadajú do konvenčnej predstavy o celoživotnom vzdelávaní, ktoré sa predsa len zameriava skôr na podporu profesionálneho rastu spojeného s uplatnením sa na konkurenčnom trhu práce, než s témami, ako sú tieto.
7	Čo je na vašich kurzoch inovatívne?
	Integrácia globálno-vzdelávacej metodológie a metód do samovzdelávania v e-learningovom prostredí. Portálu sa podarilo preniesť globálne vzdelávanie, ktoré je silne participatívne, do e-learningových modulov. Aj napriek tomu, že je online, umožňuje užívateľom zažiť tému a reflektovať na ňu na vlastnej koži. Obsahuje napríklad cvičenia, počas ktorých sa musia postaviť od počítača, otvoriť chladničku a preskúmať odkiaľ pochádza jej obsah, či užívateľia musia použiť kritickú analýzu na národné politiky v ich krajine.
8	Existuje niečo, čo musí byť podané tradičným spôsobom ako v škole?
	Nie.
9	Ktoré z inovatívnych nástrojov boli použité (hry, kvízy, skupinové diskusie, hranie rolí, šport a pohyb, exkurzie, pátranie v prírode, hľadanie na internete, krátke videá alebo filmy, kombinácie predošlých možností, iné prístupy...)

	Pri vzdelávaní portál využíva interaktívne cvičenia, rôzne interaktívne kvízy, videá, pesničky, prípadové štúdie z rôznych krajín, aplikáciu kritickej analýzy, rešeršovanie internetu, otázky na reflexiu a iné.
10	Aké vlastnosti účastníkov vzdelávania najviac využíváte? Ako? Prečo?
	Neexistujú žiadne konkrétne spoločné charakteristiky užívateľov portálu, až na jedinú – ide o ľudí, ktorí majú chuť či potrebu učiť sa o ťažko uchopiteľných témach, o ktorých sa často hovorí ako o príliš vzdialených jednotlivcovi. A robia to vo svojom voľnom čase len preto, že ich to zaujíma, prípadne cítia určitú mieru zodpovednosti za udržateľnosť našej spoločnej planéty.
11	Uveďte ďalšie zaujímavé poznámky alebo skúsenosti, ktoré ste vo svojich vzdelávacích kurzoch zažili.
	Napriek tomu, že sa portál pôvodne zameriaval na krajiny strednej a východnej Európy, má dnes užívateľov z celého sveta. Medzi nimi ich má významný počet napríklad v Brazílii či na Filipínach. Aj to vypovedá čosi o silnejúcej potrebe využívať takéto nástroje v krajinách Globálneho Juhu, v ktorých umožňujú vzdelávanie aj mimo podvyživených vzdelávacích systémov. Tento pohľad na využitie IKT je reflektovaný aj v navrhovaných cieľoch OSN pre udržateľný rozvoj. A to nie len v cieľi číslo 4, ktorý sa explicitne zaoberá vzdelávaním, ale aj v rámci dosahovania ďalších zo 17 navrhovaných cieľov.

3.3 Slovensko – Sokratovský inštitút

1	Opíšte cieľovú skupinu dospelých, pre ktorých je tento konkrétny kurz alebo vzdelávanie určené.
	Univerzitní študenti a absolventi rôznych odborov, od environmentalistov po právnikov či umelcov.
2	Opíšte tému tohoto príkladu
	Celoročný vzdelávací a prakticky orientovaný program s názvom <i>Súčasná spoločnosť – výzvy a vízie</i> pozostáva z 11 víkendových workshopov, ktoré sa zaoberajú otázkami ako je energetická politika, médiá, globálne vzdelávanie, pohľad Eskimákov na globálne otepľovanie, ekologické poľnohospodárstvo, alternatívne ekonomické systémy, medzikultúrna komunikácia, procesoorientovaná psychológia, európska divočina, kolapsy a regenerácie civilizácií.
3	Vyjadrite svoje názory na spôsoby prezentácie týchto tém (miesto témy v prírode, vzťahy s ďalšími zaujímavými skutočnosťami, vplyv na životné prostredie, vzťahy k ľuďom, k histórii, nové využitie starých vecí, atď.
	Sokratovský inštitút organizovaný neziskovou organizáciou CEEV Živica v spolupráci s Technickou univerzitou vo Zvolene stojí na myšlienke, že každý jednotlivec dokáže ovplyvniť spoločnosť, ak má dostatok poznatkov, odhodlania, pracovitosti a charizmy. Táto iniciatíva vznikla s cieľom vytvoriť podmienky k rozvoju takýchto osobností: mladých ľudí, ktorí sa neboja rozvíjať sa, nie sú zodpovední za svoje vlastné rozhodnutia a ktorí sú schopní a ochotní nasledovať svoje vízie.
4	Ako vy sami aktivizujete účastníkov vašich kurzov?
	Napriek tomu, že je tento program postavený v rámci univerzity, a teda študentom umožňuje získať za jeho absolvovanie ECTS kredity, stojí na čisto neformálnych vzdelávacích postupoch a je otvorený aj pre záujemcov z prostredia mimo univerzity. Proces je rozdelený do 11 workshopov – všetky trvajú celý víkend. Konajú sa na viacerých miestach, najmä však vo vzdelávacom centre na lazoch v Záježovej obklopenom divokou prírodou ďaleko od najbližšieho mesta. Jeden workshop sa koná na farme Jána Šlinského blízko Senca a jeden uprostred krásnej prírody Vysokých Tatier. Každú z tém prezentujú kapacity vo svojom odbore, zo Slovenska aj zo zahraničia. Vzdelávanie je založené na priamom kontakte a interakcii účastníkov a školiteľov, ako hovoria organizátori „Platón by sa nikdy nestal veľkým mysliteľom, nebyť každodenného kontaktu so svojím učiteľom Sokratom“. Program je napriek tomu, že sa zaoberá globálnymi otázkami, zameraný prakticky. Znamená to, že nestojí len na navštívených prednáškach (ktoré v ňom vlastne ani nie sú), ale účastníci musia prísť aj so svojimi záverečnými prácami, ktoré musia prezentovať počas kolokvia v závere programu. Okrem toho však musia zrealizovať aj čosi naozaj praktické – či už implementovať

tzv. miniprojekty, alebo zrealizovať prednášky na vybrané témy pre učiteľov, zamestnancov štátnej správy či konzultantov programu Zelená škola.

Medzi príkladmi realizovaných miniprojektov môžeme spomenúť napríklad vytvorenie zážitkových programov pre školy vo Zvolenskej Slatine, prácu s malými deťmi v škôlkach a ambulanciách zameranú na zmenšenie ich strachu z nemocničného prostredia, vytvorenie malej knižničky na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, vytvorenie firmy, ktorá bude sprostredkovať prácu cez internet pre mladých ľudí z Podpoľania, organizácia živých knižníc na vysokoškolských internátoch zameraných na zvýšenie aktivizmu študentov. Tieto miniprojekty si musia ich autori obhájiť pred ostatnými účastníkmi a lektormi.

5 Kto má úžitok z tejto témy alebo nového usporiadania vecí, nových vzťahov atď.?

Na osobnej úrovni z procesu získa každý účastník, no program má pritom aj výrazný celospoločenský rozmer, vďaka ktorému môže prospieť prakticky každému. Jeho cieľom je vybaviť jednotlivcov takými kompetenciami, ktoré im pomôžu robiť náš spoločný svet udržateľnejším ako celok.

6 Čo je na tomto prístupe zaujímavé?

Stojí na neformálnych participatívnych metódach dôsledne prepájajúcimi účastníkov a expertov.

7 Čo je na vašich kurzoch inovatívne?

Program má v sebe obsiahnuté viaceré inovatívne prvky. Prináša globálnu perspektívu o lokálnych otázkach – to je dôležitý aspekt konceptu udržateľného rozvoja ako takého. Vyberá účastníkov z rôznych oblastí, čím chce podporiť a viesť výmenu skúseností a vzájomné obohacovanie.

8 Existuje niečo, čo musí byť podané tradičným spôsobom ako v škole?

Nie.

9 Ktoré z inovatívnych nástrojov boli použité (hry, kvízy, skupinové diskusie, hranie rolí, šport a pohyb, exkurzie, pátranie v prírode, hľadanie na internete, krátke videá alebo filmy, kombinácie predošlých možností, iné prístupy...)

Celoročný vzdelávací program pre mladých dospelých ľudí poskytovaný Sokratovým inštitútom využíva viacero inovatívnych nástrojov. Workshopy vedené medzinárodne uznávanými expertmi sú realizované v prírodnom prostredí, prostredníctvom zážitkového učenia, počas diskusií pri šálke čaju, pričom je aktívne facilitovaná výmena skúseností. Avšak asi najinovatívnejšie sú dva prvky – skutočne priamy kontakt s lektormi, ktorí nie sú viac učiteľmi, ale facilitátormi učebného procesu, a praktické miniprojekty toho najrôznejšieho zamerania.

10	Aké vlastnosti účastníkov vzdelávania najviac využíváte? Ako? Prečo?
	Otvorenosť mysle – tento program stavia na otvorenosti účastníkov zažiť a pochopiť nových paradigmám myslenia o starých veciach, ktoré berieme ako samozrejmú. Je to schopnosť myslieť o nastavení dnešnej spoločnosti a jej prvkov z inej, než bežnej perspektívy, hľadať a nachádzať nové, netradičné riešenia. Rozmanitosť – účastníci prichádzajú z rôznych oblastí, od environmentalistov, cez právnikov a mediálnych pracovníkov, po ekonómov či umelcov. Táto ich vlastnosť je kľúčom k vzájomnému obohacovaniu sa a ďalšiemu rozvoju tém, o ktorých sa učia. Pro-aktívny prístup – program sa snaží stavať na aktivistickom založení účastníkov. Vyberá si ľudí, ktorí majú vlastný názor, aj keď nie je v súlade s presvedčením väčšiny, ľudí „ktorým nerobí problém zorganizovať na svojej škole akciu, vo svojom meste festival, napísať e-mail starostovi“.
11	Uvedte ďalšie zaujímavé poznámky alebo zážitky, ktoré ste vo svojich vzdelávacích kurzoch zažili..
	Že k tomu, aby sme mohli učiť, nie vždy potrebujeme akademický titul – napokon ani Sokrates ho nemal...

Príspevky partnerov z Talianska neboli doručené vo forme formulára, schváleného všetkými partnermi. Zostavovatelia príručky zachovali pôvodnú formu a jazyk, v ktorom príspevok obdržali.

4. Taliansko

The ESD can work in a variety of ways, either inside or outside of an institutional framework through different thematic approaches (health education, the environment, citizenship, reports the North - South, or cultural diversity, energy consumption, mobility, ...), in a cross or integrated forms and spaces of learning.

In Europe, major efforts are striving to reorient education systems in this way, to increase awareness and public understanding of sustainable development and ESD, and to strengthen the fundamental role of civil society by stimulating debate and public participation.

As part of the promotion of sustainable development, we can examine a list of 'Best examples': significant in order to promote the dissemination and transfer of the main issues in other projects geared to sustainable development. These 'Best examples' make it possible to realize the principles of sustainable development and to stimulate local and regional actors to implement more projects on the basis of other positive experiences. They highlight the importance of sustainable development as a factor of behavioral changing in terms of consumption and mobility, solidarity, respect for others and management of natural resources.

High school juniors and seniors in New York state's southern area are completing apprenticeships in the printing industry, thanks to a partnership spearheaded by the Cornell Cooperative Extension in Broome County.

Students learn about environmental regulations that insure high standards during product design and manufacture. They also acquire the technical and social skills necessary to enter a high-performance workplace.

Partners include a number of area high schools, the Cornell Youth and Work Program at Cornell University, and the Anitec Image Corporation, a division of International Paper. By working together, the partners in this model apprenticeship program are involving young people in an industry's manufacturing, research, and development processes. Cornell Cooperative Extension and the Business Alliance in Broome County administer the program.

1. Literature to Address the Problem of Violence: Infusing ESD in the Curriculum

Introduction The project aimed at infusing education for sustainable development into the curriculum at the largest teachers' college in Jamaica. It began with the reorientation of the Literature program for student teachers who were preparing to teach English literature and language to secondary school students.

The program introduced major issues of sustainability and focused on that of violence in Jamaican society. To begin, we explored with our students the concept of sustainable development through lectures, discussions, and projects. In doing so, we reflected on a number of issues related to the environment, the economy, and society and encouraged students to pursue further research in this area.

In addressing attitudes to and behaviors of violence through literature, we taught the set literary texts by focusing on their social/historical, economic, and environmental aspects. We examined (1) the roots of violence in Caribbean society, (2) the impact of violence, and (3) alternatives to violence, in other words, the path to peace. This included conflict resolution

management.

**Program
Presentation**

In 2000, as part of the initiative undertaken by the International Network of teacher-education institutions associated with the U N I T W I N / U N E S C O chair to reorient teacher education to address sustainability, I introduced the concept of infusing education for sustainable development at Mico Teachers' College where I was Head of the Department. Working with colleagues in the Department of Languages, Mrs. Karen Morgan, Miss Hyacinth Williams, and Miss Mavis Smith, I began with reorienting the existing literature program to address sustainability. The objective was to introduce students to the concept of education for sustainable development (ESD) and to methodologies for infusing E S D in the curriculum as well as to help them see themselves as change agents - able to transform society by becoming active citizens

Innovative Aspects

We began the program of infusing ESD in literature with the Caribbean Literature course. This course was a 90-hour course common to all Year 1 student-teachers pursuing a Single or Double Option English program in teachers' colleges in Jamaica. At Mico Teachers' College students were divided into two main groups which met together as a large group for specific lecture sessions on E S D and then separately in their two groups for small group discussions. I was responsible for the large group sessions and one of the small groups. The other lecturers were responsible for the other small groups in different years. Lecturers met and discussed the approach that was being tried and at the end of the first year we reflected on what had taken place and discussed relevant changes for the upcoming year. First the concept of E S D was introduced. This was done in various ways: lectures, discussions, PowerPoint presentations, and projects in which students had to find and present material on various sustainability issues. They were encouraged to further research these areas. We taught the texts assigned for Caribbean Literature with a focus on the social/historical, economic, and environmental aspects of violence. The class engaged with the specific context of these texts - enslavement, colonialism, post-colonialism, a context of rich cultural mixes, creolisation, but also a context of inequities, resistance and violence. The class also explored the texts' exploration of alternative visions to violence, as in Jamaican playwright Denis Scott's play *Echo in the Bones*, where the play becomes a ritual emphasizing forgiveness and reconciliation. Dominican author Jean Rhys' novel *Wide Sargasso Sea* highlights the need for taking into account the other side. The Jamaican poet Lorna Goodison evokes the spiritual response as she maps the systemic nature of violence. Contemporary situations of violence became another text to be analyzed. Students and lecturers both kept journals that reflected their experiences with and responses to violence. These served as powerful texts for understanding violence and charting a way for peace. Sharing of h Using an " E S D perspective and approach" to the study of literature impelled a critical analysis of violence in the Caribbean that disclosed specific regional factors, historically and currently, that have given rise to violence. Alternatives to violence within the Caribbean context also emerged. Yet the connection between local, regional, and global violence was not missed as a systematic overview revealed. Students, in effect, saw how a global context of violence influenced local violence and how that too helped to contribute to global violence. Problem solving and action planning also became central as a result of this approach.

***Effects, Results, or
Impacts***

Students found the program meaningful and valuable. They commented that approaching literature in terms of sustainable development deepened their understanding and extended their knowledge of global and local issues. For them too it was "literature in action." Of particular importance to them was the conflict resolution workshop that gave them the tools to deal with conflict and anger. They spoke too about how the journal sessions gave them an opportunity to express 'negative' feelings in a safe place. Some were at first wary about dialoguing with the police, but most of them at the end of the session saw it as providing another, more human perspective of the police. The candid discussion encouraged them to review negative feelings they have had towards the police and helped them explore community policing from different perspectives. Students' performance on the examination common to all the teachers' college was, in general, commendable. Though the course was extended to include a conflict-resolution workshop and planning peace projects, students did not lose focus on the immediate testable items—their analysis of these was in fact deepened. Lecturers also stated that the curriculum became more relevant as it focused on real life experiences. They felt that approaching literature from a sustainability angle also emphasized for their students the connection between different aspects of life, between theory and practice. They saw their students as having an opportunity to explore sustainability issues globally as well as locally. Critical too was the exploration of alternative responses to violence, of other possibilities for the future, and for the transformation of society.

Success Factors

The major factor was the passion and the commitment of the lecturers. They wanted education to make a difference in the lives of students. They wanted their subject area to address at least one major 'life' issue at the local level in a concrete way so that students understood education as a lived experience and not just a means of upgrading certification. They also saw themselves as agents of change, with a responsibility to help effect meaningful change in their society, and they wanted their students to see themselves as such. The support of the International Network of Teacher Educator Institutions associated with U N I T W I N / U N E S C O has helped sustain the commitment to sustainability. In particular, the Chair, Charles Hopkins, and the Secretariat, Rosalyn McKeown, provided materials, gave advice, and made suggestions. They also offered emotional support so that one felt part of a team instead of an isolated individual attempting to effect change. Another important factor for success was the support given by the principal, the head of the department, and colleagues in the department in which the project was implemented. Their critical inquiry about E S D impelled lecturers in the program to research extensively the subject and clarify their objectives. Expressions of interest from colleagues in Science and Social Studies also aided the work. One lecturer from Science, for example, requested an article about E S D for the department's science magazine. Another lecturer from Social Studies shared her approach of introducing 'informally' issues of sustainability in the Social Studies curriculum. An additional factor was that lecturers had autonomy over the delivery of the program and so were able to determine the kinds of activities and ways the topics could be extended. Key to the success of the program was students' attitude. Though conscious of the syllabus, students were open to different approaches. The syllabus is the set of objectives and topics for a particular course within a specific time limit. Marks for course work and for

examination are also specified for each course. Anxieties that they may have had about their need to be strictly focused on the syllabus never became an issue. Instead they allowed themselves to engage with issues beyond the confines of the classroom and text

Constraints

A major constraint was the lack of a policy on E S D at the college and at the Ministry of Education level. The Joint Board of Teacher Education, which is responsible for programs and assessment for teachers colleges, however, does speak to the need for 'each professional to take a lead role in the preparation of our children for citizenship.' The Board also encourages 'the development of professionals competent to contribute to the achievements of desired societal goals.' As a result, the individual lecturer though s/he is encouraged to include some form of 'citizenship education' is not obligated to do so, as neither the colleges nor the Ministry

of Education specifies what that should entail.

In addition, the program would have benefited from a literature syllabus that included action research or project work related to the community and one that attracted a substantial percentage (at least 25 percent) of the marks for the course. A new syllabus could, of course, determine a change in how each course work or examination item should be weighted. If this had been in place, the peace plans would have been part of the required course work and therefore implemented. Another constraint was the lack of follow-up. At the time the lecturers did not recognize

the importance of research and of data collection in this program. There was also little scope and time for such an undertaking at the college level. As a result the follow-up in terms of tracking and researching recent graduates' attempts to infuse E S D in the schools' curriculum was extremely limited. Yet this would have provided valuable information for the ongoing implementation of the program.

Perspectives

The Ripple Effect. Having introduced E S D into the curriculum, many lecturers became more aware of the concept of an education that engages students on various levels to focus on sustainability issues, on creating a better future for society.

Lecturers at the college, having seen the value of E S D , were prepared to voice the need for an E S D focus in the revised curriculum of Language Arts in the teachers' college. This has led to the inclusion or infusion of E S D into the language and literature curriculum.

Based on the literature project I initiated at Mico Teachers' College, I later designed and taught a course, Literature and Education for Sustainable Development, to graduate students at

the University of the West Indies, having joined the staff there in 2002.

Other developments in the Caribbean have helped promote ESD. In 2004, a Caribbean Network of Teacher Educators to address sustainable development was formed. In October 2005, the Regional Conference in ESD was held in Kingston, Jamaica, to launch the U N Decade for ESD. In 2006, in Jamaica, The Joint Board of Teacher Education (JBTE) in association with CIDA/GOJ ENACT (Environmental Action Programme) and U N E S C O conducted ESD workshops for lecturers in teacher education from Jamaica, Belize, and the Turks and Caicos Islands. Most recently, in August 2006 in Jamaica, a presentation on E S D at the JBTE Conference provided an opportunity for us to share our experience with the ESD literature project. The cascading effect of that single initiative has been tremendous.

Contact

Lorna Down, Lecturer
Institute of Education
The University of the West Indies
Mona
Kingston 7
Jamaica
Email: lornadown(ô)vahoo.com

1. Feeding and Sustainable Development:

The city of Albano Laziale orients its citizens to follow healthy eating

Partner Municipality of Albano Laziale
Department for Community Policies
ATM Europe Albano Laziale
Department of Public Instruction
Elementary School "Carlo Collodi"
Secondary School "Giovanni Pascoli"
Formalba VET
Cooperative SIRIO
Rotary Club Castelli Romani

Description The Municipality of Albano Laziale, in partnership with the Elementary School "Carlo Collodi and the Secondary school" Giovanni Pascoli ", organize cooking classes for children and teenagers as entertainment program, with the support of VET Formalbap and the Cooperative SIRIO and the financial support of the Rotary Club.

The project idea aims to elicit a ludic reflection on the topics of food, foraging behavior, physical activity, recreation and meeting.

It 's objective is to raise awareness among young people to healthy eating and offer them the opportunity to learn about the culinary traditions of the Castelli Romani, the seasonal herbs used in the kitchen, cooking, using tools and kitchen tools; knowing typical recipes of the territory and rewrite new that will be collected in a book entitled "The cabinet in our kitchen."

Many children participated in the meetings of the culinary preparation as well as the presentation of the book.

Both the cooking class as the enrichment of the book, thanks to the continuous addition of new recipes, are based upon the children, adolescents and adults who learn new knowledge and learn to cook healthy for themselves, for friends, for acquaintances and for his family, trying to avoid not only of mere consumers

**Relationships with
sustainable development**

Society: cooking courses develop the skills of young people in health and help them to assume their responsibilities on health and wellness.

Meals prepared and eaten together, allowing children, adolescents and adults to Albano Laziale to know each other and strengthen social cohesion.

Interacting between them they find different pleasures and participate in activities rich in creativity.

The presentation of the book becomes an opportunity for integration for the community and for the event behave like real partners.

Preparing their favorite recipes, participants / users are sensitized so much to the taste of the food as the pleasure of presenting their recipes, activating a mechanism of communication and sharing of flavors and their knowledge.

Environment: kids learn to pack balanced, healthy meals with fresh, seasonal, cooking without altering foods, reading the traceability of the product, to produce the minimum of waste and waste, the distinction of products for recycling and elimination proper packaging. The boys, through direct and concrete, are aware of the basics of healthy eating and respect for the environment.

Economy: children and adolescents, learning from suffered as a eat in a healthy way, preventing the costs of both the waste and excessive consumption of the products as eating disorders, avoiding costs both to the family (consumption and obesity) and both the national health system : health costs resulting from overeating or unsuitable can be avoided by lasting changes, affecting in feeding behavior.

Attuazione VET Formalba and Cooperative SIRIO organize cooking classes in the afternoon, during afterschool, during which the boys know the culinary tradition of its territory and the scents of herbs seasonal, learn the importance of hygiene through techniques and how to behave in the kitchen, use and quantity of products, prepare recipes that must be accompanied by comments and together with the chef cook.

Personality local, regional and national are contacted and invited to communicate, through their own testimony, to present and cook the favorite recipe of his childhood.

The recipes are adapted to children (quantity indications, explanation of procedures, subdivision by themes).

The project of the cookbook "The cabinet of our kitchen" is made possible thanks to the collaboration between the Elementary School "Carlo Collodi, the junior secondary school" Giovanni Pascoli ".

Formalba Ltd. and Cooperative SIRIO also take care of the presentation and dissemination.

Risultati he students of the Elementary School "Carlo Collodi and secondary school" Giovanni Pascoli ", will participate in the afternoons culinary.

About 25 children and 25 adolescents will be contacted to provide their favorite recipe.

A score of 25 children and adolescents, will participate in the "culinary afternoon" before the inauguration of the book is dedicated to the packaging of snacks and the inauguration itself.

The recipe I will be published in 500 copies. The cookbook is considered as a product of the City of Albano Laziale.

As part of its work, the team uses these recipes with children and young people during different events, doing so constantly refer to the cookbook.

Carattere esemplare Although the limited resources, the participation of children, adolescents and adults become important both for social cohesion and for both the prevention of health. The cookbook lets you animate activity, sensitizes good nutrition and healthy and contribute to the promotion of the culture of welfare for the inhabitants of Albano Laziale

Valutazione The cooking classes allow young people a useful extra-curricular activities and raise awareness for children and adolescents to a sustainable development and a healthy approach to life. The team working on "The cabinet of our cuisine" regularly receives comments and updates on the recipe that increase its sale in bookstores, reflecting the fact that the recipes are useful. Thanks to good media coverage, the cookbook helps, although modestly, to the good image of the City.

Gruppi target selezionati Children and adolescents 9 to 16 years, adults

Costi € 3.000,00

Finanziamento Municipality of Albano Laziale
Rotary Club Castelli Romani

Luogo Albano Laziale (PZ)

Realizzazione 2014-2015

Contatti Valicenti Pino
Via Italia, 3, 00041 Cecchina di Albano Laziale
Tel. +39.06.93261094 www.formalba.it

Comunicazione: Per arrivare alla sostenibilità, la comunicazione assume un ruolo fondamentale. I cambiamenti di comportamento non cadono dal cielo, occorrono informazioni, spiegazioni e persuasione. Vediamo l'esempio: ***Un concorso per rendere Berna più attrattiva***

Descrizione	<i>Rendere Berna più attrattiva</i> : questo il tema del grande concorso lanciato nell'ambito dell'Agenda 21 della Città di Berna. Tra i 91 contributi selezionati, sono stati ricompensati sei progetti e nove idee realizzabili a corto, medio o lungo termine. In totale, sono stati consegnati premi per 60 000 franchi. Lo scopo del concorso era quello di sensibilizzare la popolazione bernese allo sviluppo sostenibile. Si voleva anche incitarla a partecipare attivamente al processo di Agenda 21 in corso
Relazioni con lo sviluppo sostenibile	Prima del lancio del concorso nel maggio 2004, si è proceduto alla ricerca di sponsor e di partner, così come alla definizione delle competenze per l'informazione del pubblico. L'opuscolo di presentazione del concorso e dell'Agenda 21 locale ha costituito il principale strumento di informazione. È stato diffuso attraverso diversi canali (bollettino municipale, fi liali Coop, centri di quartiere, invii). Nei tram e sulle strade sono stati affissi alcuni manifesti. I partecipanti dovevano consegnare le loro proposte sotto forma di un poster A3 o A1, commenti inclusi, entro novembre 2004.
Attuazione	Le proposte sono state completate in un secondo tempo prima di essere consegnate alla giuria : i servizi della Città toccati dal progetto hanno fatto dei commenti o aggiunto delle precisazioni ; è stato inoltre allegato un supplemento di documentazione. I dodici membri della giuria hanno tenuto conto dell'interesse per lo sviluppo sostenibile, dell'integrazione degli attori, così come dell'originalità e della forma della presentazione. Sono stati inoltre tenuti in considerazione la fattibilità ed il costo del progetto. I premi sono stati consegnati durante una manifestazione pubblica. Più di 500 persone hanno potuto conoscere le diverse proposte nell'ambito di un'esposizione, durante la quale è stato permesso loro di scegliere il progetto preferito. Il premio è stato versato soltanto dopo l'elaborazione di un avamprogetto scritto e di un piano di finanziamento, e dopo la conclusione dei contratti per il progetto. La realizzazione è stata seguita da professionisti del settore. I progetti si sono conclusi con un rapporto di valutazione.
Risultati	Il concorso ha permesso alla popolazione della Città di migliorare la conoscenza del concetto di sviluppo sostenibile e dell'Agenda 21 locale. Ha aggiornato le idee che già circolavano tra i cittadini. È stato inoltre possibile beneficiare di questo potenziale e far partecipare la popolazione. La maggior parte dei progetti premiati è stata poi concretizzata. I rapporti di valutazione hanno inoltre permesso di raccogliere le esperienze maturate che potranno essere utili per altri progetti.

Un concorso per rendere Berna più attrattiva

Carattere esemplare

L'esigenza di avere una buona partecipazione ha potuto essere realizzata nella misura in cui la popolazione ha potuto integrare in modo ludico e creativo le proprie idee nell'Agenda 21 locale.

Questo successo è stato evidenziato nell'ambito dell'esposizione. Il pubblico ha potuto farsi un'idea più concreta dello sviluppo sostenibile grazie alle proposte presentate ed alla loro realizzazione. È stato inoltre possibile coinvolgere i rappresentanti dell'economia privata (in particolare, come sponsor o membri della giuria).

Valutazione	<i>Il concorso ha interessato da vicino numerose persone e le ha incoraggiate ad elaborare ed a presentare idee molto diversificate, alle quali già riflettevano da molto tempo. La manifestazione pubblica ha favorito gli scambi, rafforzando la rete degli attori. L'eco positiva del concorso è anche dovuta alla qualità dei partner scelti per i compiti d'informazione. Sul piano politico, il tema molto vasto del concorso e l'assenza di obiettivi misurabili hanno tuttavia in parte smorzato l'entusiasmo riservato a queste misure</i>
Gruppi target selezionati	Tutta la popolazione
Costi	150 000.– franchi in totale (60 000.– in premi ; il resto è stato consacrato alle spese per il materiale e per il personale)
Finanziamento	100 000.– franchi dalla Città di Berna 50 000.– franchi dai diversi sponsor (imprese, Confederazione, Cantone)
Luogo	La Città di Berna
Realizzazione	Da marzo 2004 a dicembre 2006
Contatti	Marianne Brunner – Agenda 21 locale, Servizio dell'ambiente e delle derrate alimentari della Città di Berna Brunngasse 30, casella postale 124, 3000 Berna 7 Tel. 031 321 72 66, Fax 031 321 72 68 – lokaleagenda21@bern.ch
Informazioni	www.bern.ch / leben_in_bern / sicherheit / umweltschutz / la21 /
Progetti simili conosciuti	Nel 2002–2003, il Servizio dell'urbanistica della Città di Zurigo ha organizzato un concorso intitolato: Per una Zurigo sostenibile, allo scopo di riunire le idee ed i progetti innovatori per lo sviluppo della Città : www.stadtentwicklung-zuerich.ch Nel 2005–2006, l'Agenda 21 locale della Città di Berna ha lanciato un concorso di cortometraggi sul tema <i>Ridurre il CO2 – ed ora ?</i> : www.klimafi.lm.ch

Casa Circondariale sostenibile

Abstract : Il progetto di educazione ambientale realizzato all'interno dell'Istituto Penitenziario di Ferrara, ha avuto lo scopo di arricchire con i principi della sostenibilità il percorso rieducativo dei detenuti, affinché diventassero consapevoli dei corretti comportamenti ambientali che sono richiesti a tutti i cittadini; nella struttura penitenziaria, tra i vari interventi, si è agito sul rifiuto "pile usa e getta", predisponendo in ogni cella - 250 - un caricabatteria e invitando i detenuti all'acquisto di pile ricaricabili, al fine di unire il vantaggio economico a quello ambientale.

Per maggiori informazioni visitare il sito: http://www.provincia.fe.it/agenda21/progetti/dettprogetti/casa_circondariale_sostenibile/index.as

Commento: L'educazione ambientale all'interno del carcere, data la sua composizione sociale ed etnica, è stata un ottimo terreno di incontro e di dialogo tra diverse culture; il progetto rende bene l'idea di "sostenibilità" intesa come valenza ambientale a cui si somma il rilievo sociale.

Partner: C.S.D.A. "A.Carpeggiani" - Provincia di Ferrara; CEA di Mesola - Provincia di Ferrara; Museo delle Valli di Argenta - Comune di Argenta; Centro Idea - Comune di Ferrara; Giardino delle Capinere - LIPU Sezione di Ferrara; CEASS L'Olmo di Modena; Casa Circondariale di Ferrara; La Carpe Cibus-Cooperativa Sociale; Settore Servizi alle Persone della Provincia di Ferrara; Assessorato Servizi alla Persona del Comune di Ferrara; La Casona-Cooperativa Sociale ONLUS; HERA Ferrara S.r.l.

Localizzazione: Territorio provinciale

Dimensioni amministrazione: Da 100.000 a 1.000.000 abitanti

Ambito: 0

Settori d'intervento: Rifiuti, Energia, Strategie partecipate e integrate

Lifelong
Learning
Programme

Obiettivi: Favorire le relazioni fra i soggetti

Ridurre il consumo di risorse ambientali e la produzione di scarichi e rifiuti

Coinvolgere e far partecipare la Comunità locale

Ridurre l'uso delle risorse non rinnovabili

Sviluppare programmi di educazione ambientale

Tempo di realizzazione (mesi): 15

Costo: € 40.000

Finanziatore: 0

Strumento di finanziamento: Bando Agenda 21 Locale 2002

Note ai finanziamenti: Bando INFEA - CEA 2005 Regione Emilia Romagna

Referente progetto: Alida Nepa

e-mail www.provincia.fe.it/ecoidea

Scheda monitoraggio

Casa Circondariale sostenibile: *Compostaggio di comunità e orti al carcere di Rieti*

Abstract *Nella Casa circondariale di Rieti è stato avviato 'Carcere Verde', un progetto che punta a ridurre i rifiuti prodotti dalla struttura coinvolgendo in prima persona i detenuti e permette di ottenere importanti risparmi sia in termini economici che ambientali. Sono stati avviati anche una serie di incontri finalizzati alla sottoscrizione di un protocollo di intesa per la formazione del personale interno, la manutenzione della compostiera ed il monitoraggio con analisi dell'ammendante organico. La tracciabilità e analisi dell'intero ciclo potrà essere verificata da una collaborazione con il centro Enea. La corretta gestione degli scarti organici alimentari, unitamente alla loro valorizzazione e reimpiego, sono la base di questo progetto rieducativo in ambito detentivo che punta a diventare un modello da estendere a livello nazionale.*

Commento *Il progetto 'Carcere Verde', presentato in occasione di Ecomondo 2014 dalla Provincia di Rieti, City net e da Achab group, che ne hanno curato la realizzazione, prevede di trattare in loco il rifiuto organico prodotto dalla mensa carceraria - che da solo costituisce circa il 30%-40% del totale degli scarti prodotti all'interno della struttura - attraverso la trasformazione di questo rifiuto in compost. Il metodo utilizzato per il trattamento del rifiuto organico è il cosiddetto compostaggio di comunità con sistema aerobico, pratica che prevede l'utilizzo di una compostiera elettromeccanica Big Hanna. Si tratta di macchine che permettono di trasformare direttamente in loco lo scarto della preparazione dei pasti e gli avanzi di cibo in ottimo compost riutilizzabile. Il processo di compostaggio è naturale, senza impiego di additivi chimici ed è completamente automatizzato.*

Partner: *La Provincia di Rieti, prima nel Lazio, all'interno del proprio programma di prevenzione e riduzione dei rifiuti, ha acquistato e conferito alla Casa circondariale una compostiera elettromeccanica Big Hanna T120 per trattare sul posto gli scarti organici e trasformarli in compost. Una volta ottenuto il fertilizzante, questo potrà essere impiegato all'interno del carcere per la realizzazione di orti e serre, dove i detenuti avranno l'opportunità di coltivare varie tipologie di prodotti, da destinarsi al consumo interno e/o alla commercializzazione esterna di una linea di prodotti biologici da poter mettere sul mercato*

Impatto ambientale Oltre agli aspetti educativi e di coinvolgimento sociale, il compostaggio di comunità è una pratica che riserva notevoli vantaggi dal punto di vista ambientale. L'impatto ambientale del rifiuto è praticamente azzerato mentre le emissioni di Co2 equivalente, legate ai trasporti di questa tipologia di rifiuto, si riducono drasticamente, dato che il trattamento avviene sul posto e non prevede trasporti a distanza: si stima che per ogni tonnellata di materiale compostato sul posto, si ottenga un risparmio in emissioni di Co2 equivalente in atmosfera, pari a 461 kg. Ma i vantaggi non si fermano qui. Attraverso questo progetto, l'amministrazione penitenziaria potrà avere la possibilità di beneficiare di importanti sconti e/o riduzione sulla tariffa rifiuti grazie all'auto-compostaggio del rifiuto organico.

Sicurezza: Un ulteriore vantaggio offerto da questo sistema è infine legato alla sicurezza della Struttura Penitenziaria che deriva dalla riduzione degli accessi da parte di personale esterno ed automezzi per il servizio di raccolta dei rifiuti.

Carattere esemplare

Valutazione
Gruppi target selezionati

Costi

Finanziamento

Luogo

Realizzazione

Contatti

Informazioni

Disclaimer This document is a result of the project GRU7107GRAT737IS, the Grundtvig Workshop "Engaging as Active Citizens in Development Education" organized by NGO Formare Studia between 20-27 March 2011 in Iasi, Romania with the support of the European Commission, DG Education and Culture, LLP Grundtvig. The European Commission accepts no responsibility or liability with regard to the content of the workshop, results and campaigns. The contents of this document reflect the views of the authors. The European Commission is not responsible for any use that may be made thereof

With regard to the images used, the authors of the pictures had the full understanding, participation and permission of the subjects, or the parents/guardians of children.